

Bosgroepen

Natuurgrond Drenthe

Beheerplan cluster 11 en 12

Bosgroep Noord-Oost Nederland

Colofon

Opdrachtgever:	Provincie Drenthe
Titel:	Natuurgrond Drenthe beheerplan cluster 11 en 12
Status:	Definitief
Datum:	26 februari 2026
Auteur(s):	R. de Ruiter en A.A. van Os
Controle:	R. Diertens
Foto's:	A.A. van Os
Eindredactie	D. Flier
Projectnummer:	25 30 4854 05

© Coöperatie Bosgroep Noord-Oost Nederland u.a.
Balkerweg 48
7738 PB Witharen
t (0523)745700
e noordoost@bosgroepen.nl
www.bosgroepen.nl

Inhoud

1.	Inleiding	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Kwalitatieve verplichting	4
1.3	De objecten	5
2.	Gebiedsbeschrijving	7
2.1	Huidige situatie	7
2.2	Historie	8
2.3	Abiotische waarden	10
2.3.1	Bodem	10
2.3.2	Hoogte	11
2.3.3	Hydrologie	12
2.4	Biotische waarden	13
3.	Beleid	14
3.1	Provinciaal natuurbeleid Drenthe	14
3.2	Natuurbeheer	14
3.3	Aansprakelijkheid	15
4.	Beheer	16
4.1	Ambitie natuurbeheertypen	16
4.1.1	N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland	16
4.1.2	L01.16 Bossingel	17
4.2	Beheer N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland	18
4.2.1	Uitgangspunten	18
4.2.2	Beheeradvies	18
4.3	Beheer L01.16 Bossingel	21
4.3.1	Uitgangspunten	21
4.3.2	Beheeradvies	21
	Bronnen	23
	Bijlage 1 – Ontwerp inrichting Wijsterbroek	24
	Bijlage 2 – Kwalificerende soorten	25
	Bijlage 3 – Criteria graslandtypen	26

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

De provincie koopt, verkoopt, ruilt, beheert en ontwikkelt gronden en draagt zo bij aan beleidsdoelstellingen voor natuur, water, klimaat en landbouw in het landelijk gebied. Dit staat uitgebreid beschreven in de Nota Grondbeleid 'Grond in transitie', 2024.

Onderliggend rapport betreft het beheerplan voor kadastrale percelen Beilen U111, U112, U439, U440 (Cluster 11) en Beilen U528 (Cluster 12) (hierna 'de percelen'). Aan de betreffende percelen zijn de ambitietypen N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland en L01.16 Bossingel toegekend. In onderliggend beheerplan worden de percelen en de omgeving besproken en wordt ingegaan op het natuurbeheertype en het bijbehorende beheer.

Dit beheerplan is gebaseerd op een bureaustudie en een veldbezoek. Tijdens de bureaustudie zijn diverse kaartbronnen geraadpleegd, waaronder historische topografische kaarten, bodem- en hoogtekaarten, gegevens over hydrologie en geomorfologie van het gebied en zijn omgeving. Daarnaast is de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) gebruikt om inzicht te krijgen in de aanwezige flora en fauna. Het veldbezoek bestond uit een verkenning van het gebied en een inventarisatie van abiotische en biotische waarden.

1.2 Kwalitatieve verplichting

De percelen zijn door de provincie Drenthe aangemerkt als natuur. Bij de verkoop van de percelen wordt hierop een kwalitatieve verplichting gevestigd. In de kwalitatieve verplichting is opgenomen welk natuurbeheertype als doelstelling voor deze percelen geldt. In de kwalitatieve verplichting staan ook de voorwaarden waaraan de grondeigenaar moet voldoen om het natuurbeheertype in stand te houden, dan wel om dit natuurbeheertype te ontwikkelen. Deze kwalitatieve verplichting blijft gelden bij doorverkoop van de gronden.

1.3 De objecten

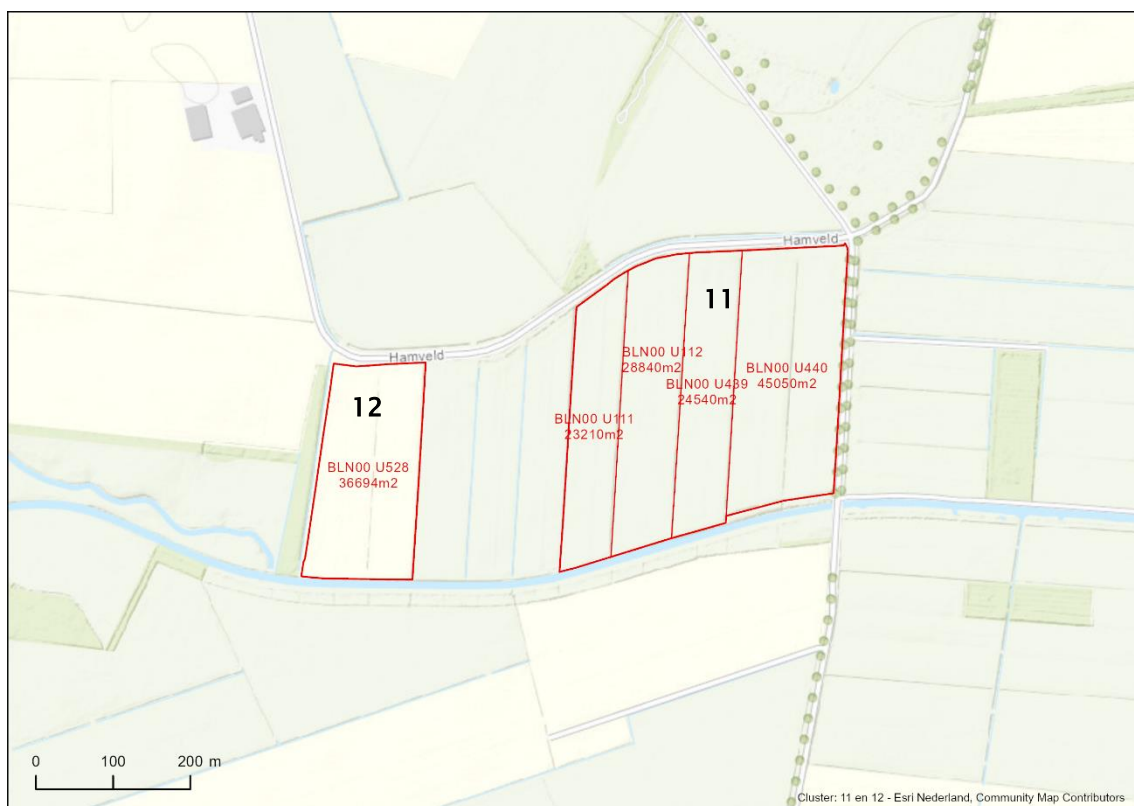
De percelen liggen in de Wijsterbroek tussen de dorpen Mantinge, Drijber en Wijster in de Provincie Drenthe (figuur 1). De percelen zijn geen onderdeel van een Natura 2000-gebied, wel zijn de percelen onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Ten oosten van de percelen, op circa 3,5 kilometer, liggen de Natura 2000-gebieden het Mantingerzand en in het zuidoosten het Mantingerbos.

De percelen liggen in het beekdal van het Oude Diep en dat bestaat uit een afwisseling van natuurgrasland, agrarisch land en moeras. In de omgeving zijn verder verschillende bossen en houtige landschapselementen te vinden. Aan de noord- en westzijde loopt een weg, genaamd de Hamveld.

Figuur 2 geeft de kadastrale percelen weer. De percelen hebben een totale oppervlakte van 15,9 hectare.

Figuur 1. Ligging van cluster 11 en 12

Figuur 2. Weergave van de kadastrale percelen in cluster 11 en 12

2. Gebiedsbeschrijving

2.1 Huidige situatie

De percelen in de Wijsterbroek waren tot voor kort grotendeels in gebruik voor agrarische doeleinden en zijn voornamelijk in gebruik geweest als grasland en maisland. Een aantal van de percelen zijn momenteel al in beheer bij Het Drents Landschap.

De samenstelling van de vegetatie van beide clusters verschilt ten opzichte van elkaar, maar binnen cluster 11 is ook enige variatie in vegetatie aanwezig. Cluster 11 bestaat uit soortenarm grasland waarbij op verschillende locatie gestreepte witbol dominant voorkomt. In de door witbol gedomineerde graslanden komen haarden voor met kruiden en andere grassoorten. In een representatief telvak zijn 9 soorten waargenomen, waaronder gestreepte witbol, paardenbloem, ridderzuring en speerdistel. Wat duidt op voedselrijke omstandigheden.

In de gebiedsdelen die niet worden gedomineerd door gestreepte witbol zijn in een representatief telvak van 5 x 5 meter 13 soorten waargenomen. Soorten die hierin voorkomen zijn onder andere gestreepte witbol, Engels raaigras, grote vossenstaart, timotheegras, ridderzuring, gewone hoornbloem, smalle weegbree, kruipende boterbloem, speerdistel en gewoon biggenkruid. De kruiden zijn hier homogeen verspreid. Ook deze soorten weerspiegelen voedselrijke omstandigheden.

Binnen cluster 12 zijn in de hogere delen langs de weg grassen dominant aanwezig met daarin haarden van kruiden. In zuidelijke richting gaat de vegetatie over in een meer open structuur waarin kruiden meer voorkomen en pitrus een hoge bedekking heeft. In het hogere deel komen soorten voor als gestreepte witbol, Canadese fijnstraal, reukeloze kamille, jakobs kruiskruid, pitrus, klein streepzaad, gewone rolklaver, gewoon biggenkruid, ridder- en veldzuring, kruipende boterbloem, paardenbloem, akkerdistel, smalle weegbree en witte klaver. Ook hier zijn de omstandigheden voedselrijk.

In zuidelijke richting neemt de bedekking met grassen af en ontstaat er een open structuur met een dominantie van pitrus en rozetplanten, waaronder gewoon biggenkruid. In een telvak van 5 x 5 meter zijn totaal 16 soorten waargenomen waarbinnen kruiden homogeen verspreid voorkomen. Waargenomen soorten zijn onder andere witte klaver, speerdistel, reukeloze kamille, gekroesde melkdistel en gewoon biggenkruid.

Recent zijn in de Wijsterbroek inrichtingsmaatregelen uitgevoerd. Om de hydrologie te herstellen zijn de sloten in het gebied verondiept. Daarnaast zijn wilgen- en elzensingels aangeplant voor het versterken van de landschappelijke kwaliteit, hierbij is aangesloten op

de bestaande verkavelingsstructuur. De singels zijn aangeplant met hoofdzakelijk zwarte els (50%). In lagere aantallen zijn ook ruwe berk, vuilboom, Gelderse roos, wilde lijsterbes, grauwe wilg en geoorde wilg aangeplant. Tijdens het veldbezoek bleek dat aanplant van de bossingel onder druk kan komen te staan door onder andere concurrentie van hoge grassen en riet.

Een impressie van het gebied is weergegeven in figuur 3 t/m 8.

Figuur 1 – 8. Impressie van de percelen van cluster 11 en 12 in november 2025

2.2 Historie

Al vroeg in de historie werden in het beekdal van het Oude Diep graslanden ingericht voor agrarische doeleinden, waaronder ook de percelen in de Wijsterbroek. Dit beeld bleef voor lange tijd onveranderd. De ligging van het Oude Diep zelf is door de jaren heen grotendeels gelijk gebleven.

Lange tijd bestond het gebied rondom de percelen uit woeste gronden, die zijn ontstaan na eeuwenlang gebruik als markegrond, waar boeren hun schapen en runderen lieten grazen. Halverwege de 19e eeuw nam het oppervlak aan woeste gronden snel af om plaats te maken voor agrarisch land. Door ruilverkaveling werden de kleine en langgerekte percelen omgevormd tot grotere en efficiënter te bewerken percelen (figuur 9).

Figuur 9. Historische kaarten van het gebied. Van linksboven naar rechtsonder; 1850, 1900, 1950 en 1975

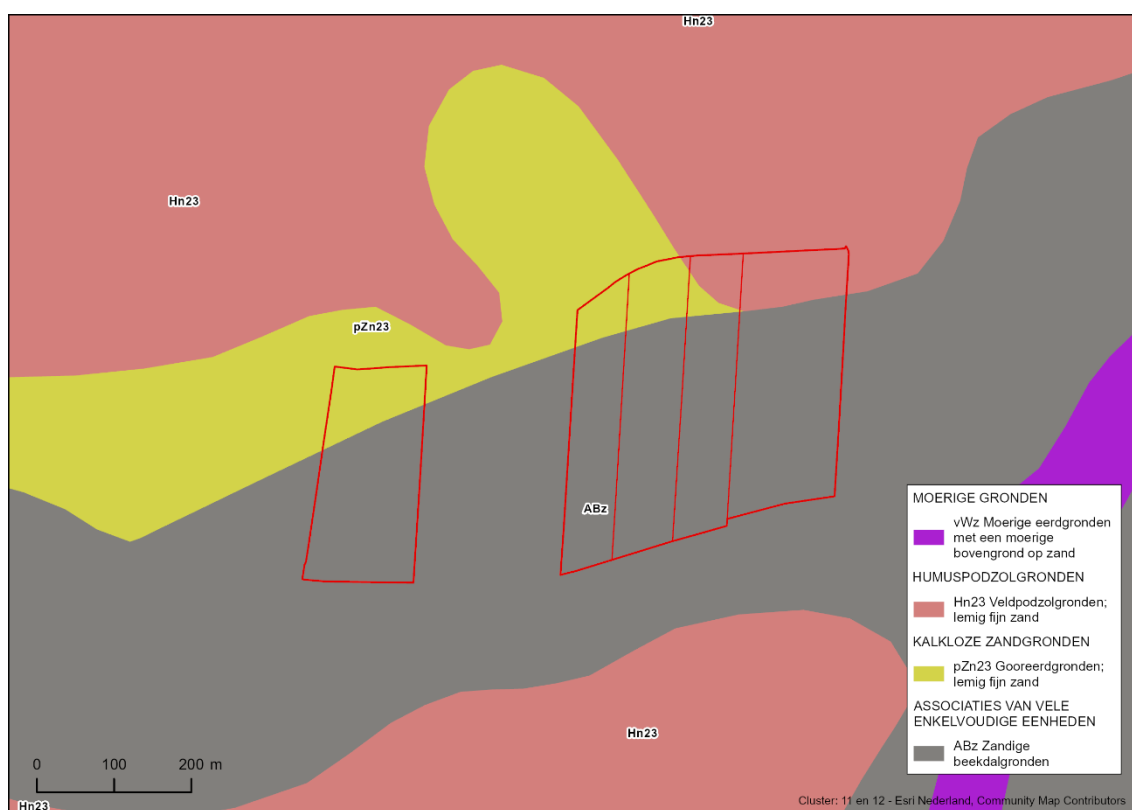
2.3 Abiotische waarden

2.3.1 Bodem

De bodem van de percelen bestaat grotendeels uit zandige beekdalgronden (figuur 10). Deze gronden komen met name voor in de bovenloop van een stroomdal en zijn vaak lutumrijk door verspoelde keileem en soms ook ijzerrijk.

Aan de noordzijde van de percelen van zowel cluster 11 als 12 bestaat de bodem uit gooreerdgronden met lemig fijn zand. Tekent dat voorheen het grondwater periodiek vrij hoog in het bodemprofiel aanwezig was.

In de twee meest oostelijk gelegen percelen van cluster 11 komen veldpodzolgronden voor met lemig fijn zand, waarbij keileem zich in de ondergrond bevindt op een diepte tussen 40–120 centimeter.

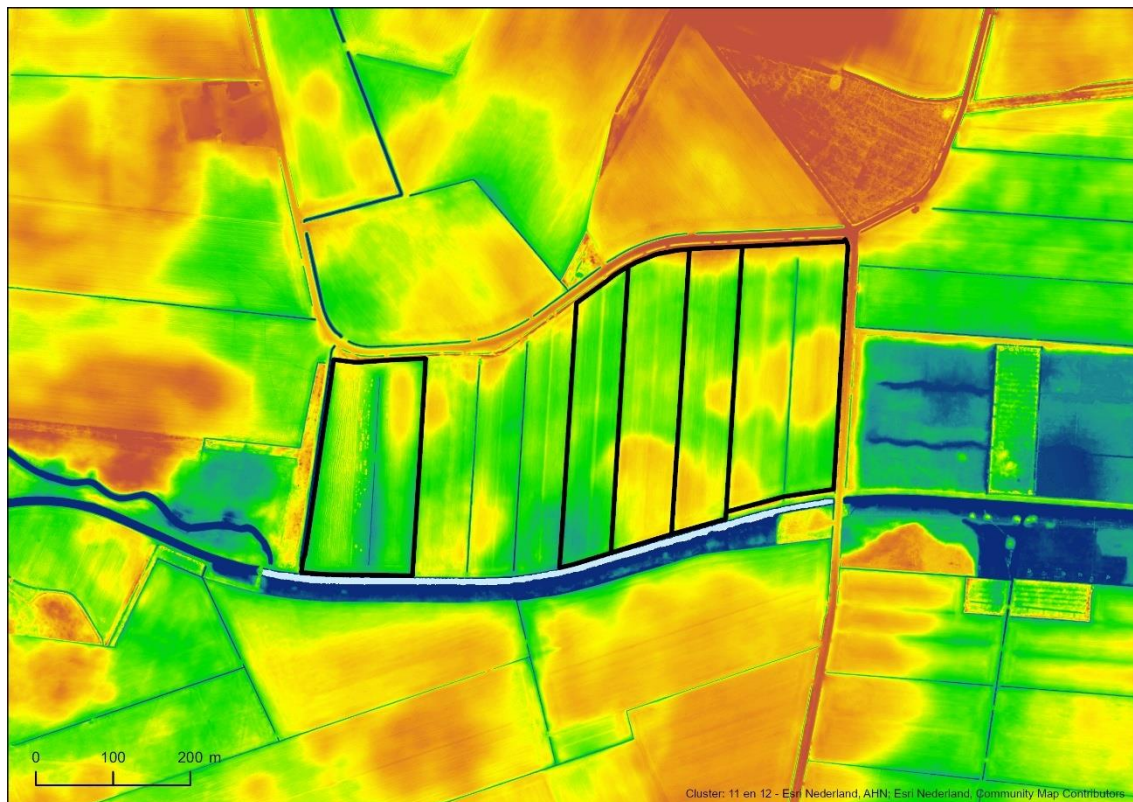

Figuur 10. Bodemkaart van de percelen

2.3.2 Hoogte

De ondergrond van de percelen bestaat uit een beekdalbodem. Door erosie en afzettingen vanuit de beek is hierdoor in het gebied een kleinschalig reliëf ontstaan. Binnen de percelen varieert hierdoor de hoogte tussen 12,9 en 14,5 meter boven NAP (figuur 11).

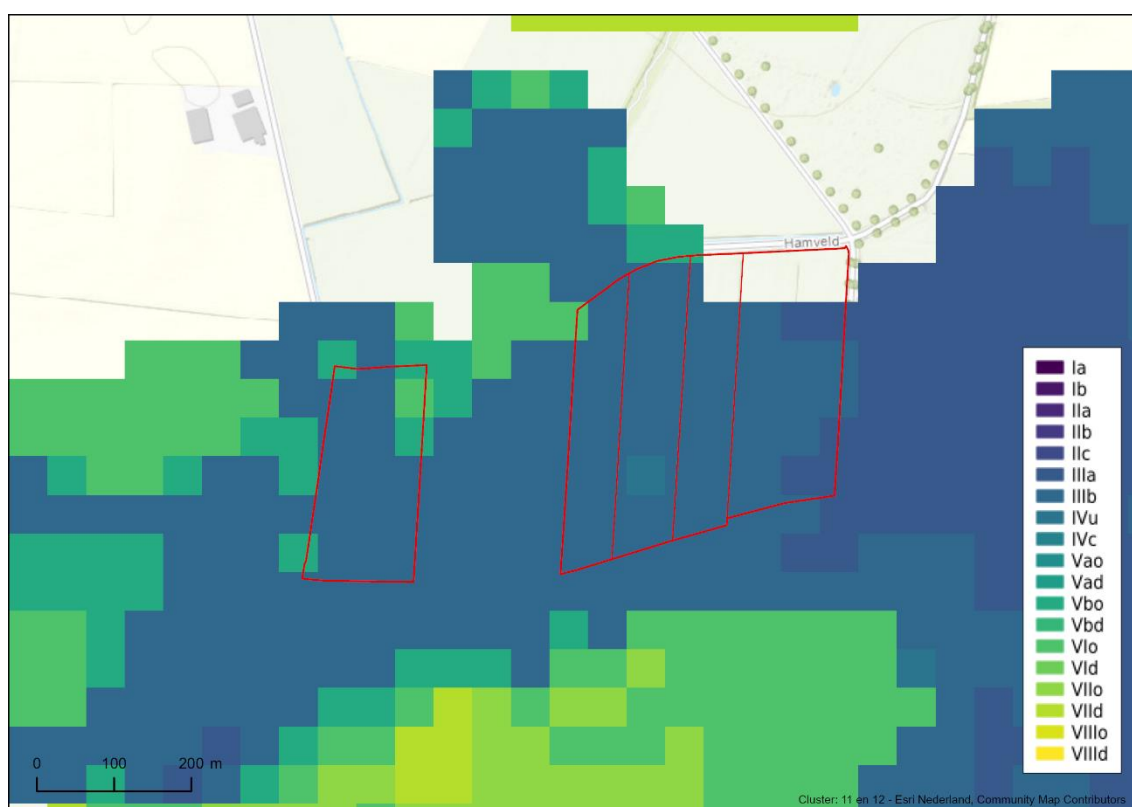
Figuur 11. Hoogtekaart van de percelen.

2.3.3 Hydrologie

Grondwaterstanden, zoals weergegeven in figuur 12, geven een indicatie van de gemiddelde niveaus van het grondwaterstand van voor de inrichting.

Binnen de percelen is sprake van enige variatie in de grondwaterspiegel. Grondwatertrap IIIb komt op het overgrote deel van de percelen voor. In het meest oostelijke perceel van cluster 11 komt grondwatertrap IIIa voor. Aan de noordzijde van het perceel in cluster 12 komen daarnaast ook grondwatertrappen Vlo en Vbo voor. Dit betekent dat de gemiddeld hoogste grondwaterstand (GHG) tussen 26 en 45 centimeter onder maaiveld ligt en de gemiddeld laagste grondwaterstand (GLG) tussen 94 en 130 centimeter onder maaiveld. Het verondiepen van de watergang zal leiden tot verhoging van de grondwaterstanden.

Op basis van deze gegevens blijkt dat in het grootste deel van het gebied in het vroege voorjaar de waterspiegel relatief hoog is, wat consequenties kan hebben voor met name de houtige vegetatie. Door een hoge waterstand aan het begin van het groeiseizoen kunnen bij niet-geschikte boomsoorten wortels afsterven door zuurstofgebrek, met rotting tot gevolg.

Figuur 12. Grondwatertrappen van de percelen, die een indicatief beeld geven van de grondwaterstanden.

2.4 Biotische waarden

Aan de hand van de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) is een selectie gemaakt van kwalificerende SNL-soorten van het geambieerde natuurbeheertype (N12.02 en L01.16) die in en rond de betreffende percelen zijn waargenomen in de afgelopen 10 jaar, binnen een oppervlakte van één vierkante kilometer.

Uit de Wijsterbroek en omgeving zijn waarnemingen bekend van verschillende kwalificerende plantensoorten, waaronder soorten die passen bij het geambieerde natuurbeheertype N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland, zoals knoopkruid, echte koekoeksbloem en muizenoor. Daarnaast zijn er waarnemingen bekend van verschillende dagvlinders die eveneens passen bij dit natuurbeheertype, zoals bruin zandoogje, zwartspruetdikkopje en hooibeestje.

Met de aanleg van bossingels (L01.16) wordt het perceel aantrekkelijker voor vogelsoorten zoals putter, kneu en geelgors, wat de algehele natuurwaarde ten goede komt.

In bijlage 1 is een lijst opgenomen met kwalificerende soorten voor natuurbeheertype N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland.

3. Beleid

3.1 Provinciaal natuurbeleid Drenthe

Drenthe heeft een groot aantal waardevolle natuur- en cultuurlandschappen, waaronder veertien Natura 2000-gebieden en drie Nationale Parken. De provincie wil deze natuur versterken en toekomstbestendig maken. De Natuurvisie 'Gastvrije natuur 2040' geeft hiervoor de beleidskaders.

Volgens het Natuurpact (2013) zijn de provincies verantwoordelijk voor de uitvoering van het natuurbeleid, waaronder de aanleg en inrichting van het Natuurnetwerk Nederland (NNN): een samenhangend netwerk van bestaande en nieuwe natuur, ecologische verbindingen en agrarische gebieden met hoge natuurwaarden. De NNN-kaart wordt jaarlijks door Gedeputeerde Staten vastgesteld. Ontwikkeling van het NNN richt zich op het verbinden van natuurgebieden en het verbeteren van de milieuocondities hierin, onder andere door de aankoop en omvorming van landbouwgronden naar natuur.

Bos en landschapselementen zoals bossingels zijn belangrijk voor natuur- en klimaatdoelen. De Drentse Bomen- en Bossenstrategie geeft invulling aan de landelijke strategie door in te zetten op extra CO₂-vastlegging, biodiversiteitsversterking en een robuuster landschap, met een ambitie van minimaal 10% extra CO₂-vastlegging in 2030.

3.2 Natuurbeheer

De provincie wil de natuurwaarden van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) behouden en versterken. Hiervoor verleent zij subsidie via het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL), dat natuurbeheertypen koppelt aan vaste beheervergoedingen. Deze beheervergoedingen worden per natuurbeheertypen op landelijk niveau vastgesteld op basis van afhankelijk van het gemiddeld benodigde beheer voor instandhouding van dit natuurbeheertypen.

Het provinciale Natuurbeheerplan, inclusief beheertypenkaart en ambitiekaart, vormt de basis voor subsidieaanvragen voor beheer, inrichting en realisatie van nieuwe natuur. De beheertypenkaart toont alle Drentse natuur onderverdeeld in natuurbeheertypen (Index Natuur en Landschap, INL), waarop subsidie voor een periode van zes jaar kan worden aangevraagd. De ambitiekaart geeft aan waar nieuwe natuur ontwikkeld moet worden en welke doelen gelden voor bestaande en nieuwe natuurgebieden.

Het SNL is bedoeld als vergoeding bestaat uit de Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer (SNL) voor het reguliere beheer. In voorkomende gevallen kan via de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL) de voor investeringen in inrichting en omvorming worden vergoed.

Beheersubsidie is beschikbaar voor Terrein Beherende Organisaties (TBO's), natuurcollectieven en gecertificeerde particulieren. Particulieren met minder dan 150 hectare moeten zich bij een collectief aansluiten, bijvoorbeeld via Bosgroep Noord-Oost Nederland of het Natuurcollectief Drenthe.

3.3 Aansprakelijkheid

Eigenaren van bos- en natuurterreinen hebben een zorgplicht om schade aan derden te voorkomen en daarmee aansprakelijkheid te vermijden. Zij kunnen aansprakelijk worden gesteld bijvoorbeeld wanneer een boom of boomdeel schade veroorzaakt, mits de recreant op de paden is gebleven. Zorgplicht houdt in dat bomen goed worden onderhouden en regelmatig, systematisch worden geïnspecteerd op zichtbare gebreken. De intensiteit van inspectie en onderhoud is afhankelijk van het risico: op afgelegen of weinig gebruikte locaties, zoals de betreffende percelen, volstaat een minder intensieve controle.

De zorgplicht is het grootst bij bomen langs openbare wegen, fiets- en wandelpaden en rond erven en gebouwen. Periodieke visuele boomcontrole (vbc) langs wegen en paden en tijdige begeleidingssnoei in jonge bomen helpen om risico's te beperken.

4. Beheer

4.1 Ambitie natuurbeheertypen

De geambieerde natuurbeheertypen voor de percelen in cluster 11 en 12 zijn N12.02 Kruiden- en Faunarijk grasland en L01.16 Bossingel. Hieronder volgt een algemene beschrijving van de geambieerde natuurbeheertypen

4.1.1 N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland

Het natuurbeheertype N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland omvat droge tot vochtige, matig voedselrijke tot voedselrijke graslanden. De vegetaties kunnen variëren van bloemrijke schrale typen tot wat meer grazige vegetaties. Tot kruiden- en faunarijk grasland behoren graslanden die zich in verschillende fasen kunnen bevinden, van net omgevormde Engels raaigraslanden tot goed ontwikkelde kruidenrijke graslanden. In het natuurbeheertype zijn grassen dominant maar kruiden en mossen hebben een oppervlakte aandeel van tenminste 20%.

Bij N12.02 Kruiden- en faunarijke graslanden van een goede kwaliteit, is sprake van een gevarieerde structuur en een kruidenrijke graslandbegroeiing die rijk is aan kleine fauna. Er is afwisseling van lage en kruidenrijke delen met plaatselijk ruigere delen met struweel, open plekken en incidenteel variatie in vochtigheid.

Goed ontwikkelde kruiden- en faunarijke graslanden zijn van groot belang voor de biodiversiteit. De variëteit aan grassen (o.a. gewoon reukgras, rood zwenkgras en gewoon struisgras) en kruiden (o.a. echte koekoeksbloem, madeliefje, vertakte leeuwentand, witte- en rode klaver en gewone brunel) bieden habitat aan verscheidene vlinders en insecten. De insecten die worden aangetrokken vormen op hun beurt weer een aantrekkelijke voedselbron voor (broed)vogels. Ook kleine zoogdieren en reptielen maken gebruik van dit type graslanden.

Voor het beoordelen van het grasland is gebruik gemaakt van de methode zoals beschreven in de veldgids 'Ontwikkelen van kruidenrijk grasland' (Schipper, Bax, & Gardeniers, 2023). De beoordeling van de graslanden vindt plaats op basis van de vegetatie, met specifieke aandacht voor de verspreiding van kruiden en grassen, de vegetatiestructuur en de dominante grassoort. Dit kan eventueel worden aangevuld met een telvak van 5 × 5 meter waarin het aantal verschillende soorten wordt geteld.

Bij de methode van Schipper worden 5 graslandtypen onderscheiden. Graslandtype 0, 1 en 2 zijn in feite nog ontwikkelfasen voordat sprake is van kruiden- en faunarijk grasland. Graslandtype 3 uit de methode Schippers is de minimale basiskwaliteit van kruiden- en

faunairijk grasland. De criteria voor de verschillende graslandtypen, zoals gehanteerd in de methode voor het beoordelen van de graslanden, zijn opgenomen in bijlage 3.

4.1.2 L01.16 Bossingel

Een bossingel is een vrijliggend lijnvormig en aaneengesloten landschapselement met een opgaande begroeiing van inheemse bomen en struiken. Een bossingel heeft een breedte van minimaal 2 en maximaal 20 meter en een minimale oppervlakte van 1 are (100 m²). Een bossingel wordt, in tegenstelling tot het landschapselement 'Houtwal en houtsingel' (L01.02), niet beheerd door middel van hakhoutbeheer maar door middel van dunning. Bossingels komen voor op diverse bodemtypen. Op lemige bodems is de floristische rijkdom doorgaans hoger dan op hogere zandgronden.

Als lijnvormig element functioneert een bossingel als ecologische verbindingszone. Het stelt dieren in staat zich te verplaatsen tussen verschillende natuurgebieden. De vegetatie biedt voedselbronnen en beschutting, wat essentieel is voor de overleving en voortplanting van veel soorten.

In het projectgebied zijnde bossingels aan beide zijden van de verondiepte sloten aangeplant met bosplantsoen 60–100 cm. van de volgende soorten:

- Zwarte els (50%)
- Ruwe berk (10%)
- Sporkehout (10%)
- Gelderse roos (10%)
- Wilde lijsterbes (10%)
- Grauwe wilg (5%)
- Geoorde wilg (5%)

4.2 Beheer N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland

4.2.1 Uitgangspunten

De volgende uitgangspunten worden bij het beheer van dit natuurbeheertype nagestreefd:

- Grasland waarin grassen dominant zijn en kruiden een minimaal oppervlakte aandeel van 20 procent hebben.
- Een gevarieerde structuur, waarbij tussen de 5 en 20 procent van het oppervlakte bestaat uit struweel.
- Een hoge diversiteit aan soorten, van onder andere planten, insecten, vlinders en vogels.

In tabel 1 zijn op basis van de uitgangspunten een slecht en goed ontwikkeld N12.02 kruiden- en faunarijk grasland beschreven.

Tabel 1 Omschrijving slecht- en goed ontwikkelde kruiden- en faunarijke graslanden (Bij12, 2025).

Slecht ontwikkeld	Goed ontwikkeld
De vegetatie is eentonig en soortenarm. Grassen domineren, en kwalificerende soorten komen niet voor of nemen in aantal af.	Homogene kruidenrijke graslandbegroeiing met kwalificerende soorten.
Er is beperkt tot geen structuurverschil aanwezig, struweel en ruigte komt niet voor.	Structuurvariatie van korte en hoge vegetatie met plaatselijk struweel en ruigte.
Toename van ruigtesoorten zoals grote brandnetel, ridderzuring en akkerdistel.	Het grasland vertoont een afwisseling van grassoorten en een grote rijkdom aan kruiden. Kruiden en mossen beslaan gezamenlijk minimaal 20% oppervlakte.

4.2.2 Beheeradvies

Beoordeling graslandtype

De graslanden voldoen momenteel niet aan de SNL-criteria voor een goed ontwikkeld kruiden- en faunarijk grasland (tabel 1). De kruidenrijkdom is laag en grassen domineren. De kruidenrijkdom beslaat momenteel minder dan de vereiste 20% van het oppervlak; kwalificerende soorten ontbreken. Daarnaast ontbreekt structuur, zoals struweel of solitaire bomen, die van belang is voor het voorkomen van fauna. Hier wordt met de aanleg van de singels invulling aangegeven.

De graslanden in cluster 11 zijn soortenarm en grassen domineren het vegetatiebeeld. Kruiden komen plaatselijk in haarden voor en zijn in de beter ontwikkelde delen verspreid aanwezig. In een representatief telvak van 5 × 5 meter zijn respectievelijk 9 en 12 soorten waargenomen. Op basis van het aantal soorten, de structuur en de soortensamenstelling

worden de percelen in cluster 11 beschouwd als een mozaïek van type 1 Grassenmix en type 2(d) Grassenmix plus (deels dominant stadium).

In cluster 12 zijn delen aanwezig die qua soortenaantal (16 soorten in een telvak) tot type 3 Gras–kruidenmix gerekend kunnen worden, maar die qua soortensamenstelling nog verder moeten door ontwikkelen naar een soortensamenstelling die karakteristiek zijn voor een type 3–grasland. Daarnaast duiden de aanwezige soorten op te voedselrijke omstandigheden voor type 3.

Dit betekent dat op de percelen ontwikkelingsbeheer van toepassing is.

Ontwikkelingsbeheer

In de ontwikkelingsfase van een grasland richt het beheer zich op verschraling en ontwikkeling van een kruidenrijke vegetatie. Hiervoor zijn de volgende beheermaatregelen van toepassing:

- Maaien en afvoeren, eerste maaibeurt tweede helft mei. Tweede maaibeurt in eind juli – augustus;
- Delen met dominantie van pitrus maaien voor 15 juni (voor de zaadzetting), gevolgd door tweede maaibeurt in oktober – november. Beschadiging van de zode moet voorkomen worden.
- Bemesting in alle vormen is in de ontwikkelingsfase van een grasland niet toegestaan;
- (Na)beweiding van graslanden is in de ontwikkelingsfase niet toegestaan. Tenzij dit na de laatste maaibeurt nodig is om het perceel kort de winter in te laten gaan (maximaal 1,5 GVE/ha);
- Het gebruik van klepelmaaiers en maai–zuigcombinaties is vanwege hun negatieve effect op plant– en insectendiversiteit niet toegestaan. Maaien met een cyclomaaiër of een andere, minder intensieve, maaimethode zijn betere alternatieven.

Instandhoudingsbeheer

Om van ontwikkelingsbeheer over te gaan naar instandhoudingsbeheer moet minimaal 20% van het oppervlakte ingenomen worden door kruiden en mossen. Een indicatie hiervoor is dat minimaal 15 verschillende soorten voorkomen in een representatief telvak van 25m², waarbij het aantal soorten kruiden hoger is dan de aanwezige grassoorten. De vegetatie bestaat daarbij uit een fijn mozaïek van kruiden en grassen en de jaarproductie is afgenomen tot 5 – 7 ton droge stof per hectare.

Het beheer richt zich op een toename van de biotische kwaliteit. Een toename van aantal en soorten (kwalificerende) kruiden en structuur variatie in de vorm van struweel, kleine bosje en solitaire bomen dragen hierin bij.

Onderstaande beheermaatregelen dragen bij aan deze doelstellingen:

- Maaien en afvoeren, eerste maaibeurt vanaf half juni. Optie 2^e maaibeurt in september;
- Alternatief voor 2^e snede is nabeweiding (maximaal 1,5 GVE/ha);
- Jaarlijks op wisselende plekken 15–20% van het terrein niet maaien. Overweeg sinusbeheer met slingerende maaipaden, waarbij per maaibeurt circa 40% van de vegetatie blijft staan. Deze manier van graslandbeheer is gunstig voor insecten zoals (kwalificerende) dagvlinders;
- Bemesting in alle vormen is niet toegestaan. Indien bemesting (ruige stalmest of bekalking) noodzakelijk is ten behoeve van de instandhouding van het grasland, dient hiervoor een schriftelijk verzoek bij de provincie Drenthe te worden ingediend. In het verzoek moet, op basis van vegetatie- en bodemonderzoek, worden gemotiveerd waarom de voorgestelde vorm van bemesting noodzakelijk is voor de instandhouding van het natuurperceel;
- Het gebruik van klepelmaaiers en maai–zuigcombinaties is vanwege hun negatieve effect op plant- en insectendiversiteit niet toegestaan. Maaien met een cyclomaaier of een andere, minder intensieve, maaimethode zijn betere alternatieven;
- Solitaire struiken en bomen, ruigte en struweel sparen, laten ontwikkelen of aanplanten tot maximaal 10% van de oppervlakte ten behoeve van fauna.

4.3 Beheer L01.16 Bossingel

4.3.1 Uitgangspunten

De volgende uitgangspunten worden bij het beheer van dit natuurbeheertype nagestreefd:

- Een bossingel heeft een breedte van minimaal 2 en maximaal 20 meter en een minimale oppervlakte van 1,0 are.
- Het biedt rust-, schuil- en foerageerplekken en voortplantingshabitat voor soorten die bossingels benutten als leefgebied.

Tabel 1 Omschrijving slecht- en goed ontwikkelde bossingel (Unie van Bosgroepen, 2021).

Slecht ontwikkeld	Goed ontwikkeld
Er is sprake van een afname van variatie, menging en structuur, evenals een afname van gewenste, minder concurrerende boom- en struiksoorten.	De begroeiing bestaat uit verschillende boom- en (besdragende) struiksoorten. De hoofdboomsoort beslaat minder dan 50% van de totale oppervlakte.
Dominante aanwezigheid van uitheemse en ongewenste soorten, zoals Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik en braam.	De begroeiing heeft een gevarieerde structuur en gelaagdheid.
Verruiging als gevolg van hoge voedselrijkdom en/of verdroging, waarbij soorten als gewone braam en grote brandnetel gaan domineren.	Er is een dunne strooisellaag aanwezig, die goed verteert en daardoor kansen biedt voor de ontwikkeling van flora.

4.3.2 Beheeradvies

Beheer na inrichting (tot 3–5 jaar na aanplant)

- Nadat de bossingel is aangeplant, is het noodzakelijk om nazorg te plegen. Er zal jaarlijks (tot 3–5 jaar na aanplant) een controle uitgevoerd moeten worden in de zomer om te inventariseren of de aanplant belemmerd wordt door aanwezige concurrentie-krachtige grassen en kruiden. Zo nodig rondom de aanplant maaien in de eerste 3 jaar na aanplant, daarna zal de aanplant de mogelijke concurrentie van kruiden zijn ontgroeid;
- Bij ontstane gaten door uitval, de aanplant inboeten met inheemse (bij voorkeur autochtone) boom- en (besdragende) struiksoorten;
- Jonge planten zo nodig beschermen door toepassing van wildwerende maatregelen. Na 5–10 jaar, afhankelijk van de vertoonde groei van soorten (doorgaande spil buiten vraatlijn, dbh >5cm), verwijderen aangebrachte bescherming tegen wild;

Ontwikkelings- en instandhoudingsbeheer (vanaf circa 15 jaar na aanplant)

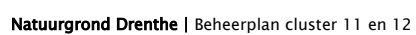
- Dunning is gericht op het creëren van variatie in soorten en structuur en op landschappelijke kwaliteit. Bossingels worden eenmaal per ± 10 jaar gedund tussen 15 juli en 15 maart.
- Vitale boomvormers vrijstellen zodat deze een grote kroon kunnen ontwikkelen.
- Het aanbrengen van variatie in structuur en leeftijdsopbouw door periodiek kleine groepen te kappen.
- Bevorderen van soorten met bodemverbeterende eigenschappen door deze te bevoordelen bij dunning.
- Invasieve soorten beheren: Grote exemplaren van Amerikaanse vogelkers 1 x per drie jaar dunnen door middel van ringen. Kleinere exemplaren van Amerikaanse vogelkers 1 x per 2 jaar uit trekken of spitten.
- Verwijderen van concurrentiekrachtige soorten bij dominantie van voedselrijke omstandigheden zoals gewone braam en grote brandnetel.
- Vanaf 15 jaar na aanplant gefaseerd struikvormers afzetten voor structuurvariatie.
- Herbeplanting van de bossingel bij ontstane gaten met inheemse boom- en (besdragende) struiksoorten. Jonge planten zo nodig beschermen door toepassing van wildwerende maatregelen.
- Het vrijkomende dikkere hout (brandhout) afvoeren. Het dunnere snoeihout kan op stapels of takkenrillen in de singel worden verwerkt worden zolang dit de ondergroei niet belemmert of geen verruiging door braam en/of brandnetel veroorzaakt. Snoeihout dat wordt versnipperd dient te worden afgevoerd.

Het is van belang dat werkzaamheden gefaseerd plaatsvinden, zodat de structuur en heterogeniteit van de vegetatie wordt bevorderd en tegelijkertijd voldoende rust en dekking wordt gegarandeerd. Beheerwerkzaamheden dienen buiten het broedseizoen (15 juli – 15 maart) plaats te vinden, aangezien ze dan de minste verstoring veroorzaken voor de voorkomende soorten. Voorafgaand aan de werkzaamheden dient een flora- en faunacheck te worden uitgevoerd, zodat in het beheer met beschermde soorten rekening kan worden gehouden. Beheeractiviteiten zijn gericht op het creëren van voldoende broed-, schuil- en foerageergelegenheid voor één of meerdere doelsoorten.

Bronnen

- Bij12. (2025, juli 18). *Index Natuur en Landschap*. Opgehaald van [www.bij12.nl](https://www.bij12.nl/onderwerp/natuursubsidies/index-natuur-en-landschap/):
<https://www.bij12.nl/onderwerp/natuursubsidies/index-natuur-en-landschap/>
- Schippers, W., Bax, I., & Gardeniers, M. (2023). *Ontwikkelen van kruidenrijk grasland*. Ede: Samenwerkende Uitgevers vof.
- Unie van Bosgroepen. (2021). Beheerrichtlijn Bossingel (L01.16). *Kwaliteitshandboek SNL-certificering*.
- Unie van Bosgroepen. (2025). Beheerrichtlijn Kruiden- en faunarijk grasland (N12.02) *Kwaliteitshandboek SNL-certificering*.

Bijlage 2 – Kwalificerende soorten

N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland

Vaatplanten: Bochtige klaver, Echte koekoeksbloem, Gewone brunel, Gewone margriet, Grote ratelaar, Kamgras, Karwijvarkenskervel, Klavervreter, Klein vogelpootje, Knolvossenstaart, Knoopkruid, Moerasstruisgras, Muizenoor, Polei, Spits havikskruid, Waterkruiskruid, Witte munt, Zwarte zegge

Dagvlinders: Argusvlinder, Bruin blauwtje, Bruine vuurvlinder, Bruin zandoogje, Geelsprietdikkopje, Groot dikkopje, Hooibeestje, Kleine parelmoervlinder, Zwartsprietdikkopje

Bijlage 3 – Criteria graslandtypen

Type	Graslandtype	Soorten per 25 m ²	Verhouding grassen en kruiden	Opbrengst (ton ds/ha/jr) ¹	Omschrijving
0	0 – Engels raaigrasland	5 – 10	Grassen ≈ kruiden	>10	Uniforme begroeiing, voornamelijk sterk glanzend gras (60 –80% bedekkend).
1	1 – Grassenmix	10 – 15	Grassen > kruiden	8 – 10	Lappendeken van verschillende grassen, enkele kruiden in haarden (grof mozaïek).
2d	2d – Dominant-stadium	10 – 12	Kruiden ≈ grassen	6 – 8	Zwaar gewas witbol, dravik of vossenstaart (>50% bedekkend).
2	2 – Grassenmix-plus	12 – 17	Kruiden ≈ grassen	7 – 9	Meerdere verspreide kruiden.
3	3 – Gras-kruidenmix	15 – 25	Kruiden > grassen	5 – 7	Fijn mozaïek van kruiden en grassen.
4	4 – Bloemrijk grasland	20 – 40	Kruiden >> grassen	3 – 6	Fijn mozaïek van grassen en talrijke kruiden.
5	5– Schraalland	> 25	Kruiden >> grassen	< 5	Mozaïek van vooral laagblijvende, stugge geel-, grijs- en blauwgroene planten (zeggen, russen).

Noot: Aangepast overgenomen uit Schippers, Bax, & Gardeniers, 2023.

¹ ds / ha/ jr = droge stof per hectare per jaar